

Механізми превентивної дипломатії довгий час не сприймалися міжнародною спільнотою як повноцінний інструмент підтримання миру, однак сьогодні ці методи стали головними при запобіганні збройним конфліктам і встановленні глобальної стабільності та миру.

Література

1. Кухалейшвілі Г.Р. Концепція превентивної дипломатії ООН як інструмент реалізації геополітичних цілей великих держав в контексті військової операції «союзний захисник» / Г.Р. Кухалейшвілі [Електронний ресурс]. – Режим доступу: http://dipcorpus-info.at.ua/news/koncepcija_preventivnoji_diplomatiji_oon_jak_instrument_realizaciji_geopolitichnikh_cilej_velikikh_derzhav_v_konteksti_vijskovoji_operaciji_sojuznij/2012-12-05-126.

2. Лукашук И.И. Международное право. Особенная часть / И.И. Лукашук. – М., 2005.

3. Мельник С. Превентивна дипломатія: міф чи реальність? / С. Мельник // Зовнішні справи. – 2013. – №4. – С.23-27.

4. Мицик В.В. Інститут превентивної дипломатії у міжнародному праві / В.В. Мицик // Наше право. – 2011. – № 2, ч.2. – С.160-161.

Кучерук М.С.,

доцент, к.і.н., доцент кафедри історії та етнографії України

Одеського національного політехнічного університету,

Україна, м. Одеса

ГІБРИДНА ВІЙНА: МОДЕРНИЙ ВІНАХІД РОСІЇ ЧИ “ДАВНО ЗАБУТЕ СТАРЕ”? ПРО ДОЦІЛЬНІСТЬ ВИВЧЕННЯ І ЗАСТОСУВАННЯ ІСТОРИЧНОГО ДОСВІДУ ТА ВОЄННОЇ ДОКТРИНИ СУНЬ-ЦЗИ У ПРОТИСТОЯННІ ІЗ РОСІЙСЬКОЮ ФЕДЕРАЦІЄЮ

“Війна – це шлях обману. Тому, якщо ти і можеш що-небудь, показуй противнику, що не можеш; якщо ти користуєшся чим-небудь, показуй йому, що ти цим не користуєшся; хоча б ти був близько, показуй, ніби ти далеко; хоча б ти був далеко, показуй, ніби ти близько; заманой його вигодою; доведи його до розладу і бери його; якщо в нього все повно, будь наготові; якщо він сильний, ухилийся від нього; викликавши в нього гнів, приведи його до стану розладу; прийнявши смиренний вид, виклич в ньому зарозумілість; якщо його сили свіжі, втоми його; якщо у нього дружні, роз'єднай; нападай на нього, коли він не очікує; виступай, коли він не чекає” [26, С.36].

Ця цитата взята із твору “Мистецтво війни” Сунь-Цзи – найвидатнішого автора, хто коли-небудь писав про війну. Вона наведена на початку статті замість наведення обґрунтування актуальності досліджуваної теми. На нас

напали. Зненацька. Напали ті, від кого ми найменше цього очікували. Коли триває війна, необхідність вивчення і застосування теоретичних розробок класиків продиктована самим життям. І без соціопитувань зрозуміло, що патріотизм – це добре, а окупація – це погано. Але одного розуміння мало. Потрібна технологія, яка допоможе нам отримати перемогу у цій війні: “якщо ти знаєш ворога і знаєш себе, тобі не потрібно боятися результату сотні боїв. Якщо ти знаєш себе, та не ворога, за кожну отриману перемогу ти також зазнаєш поразки. Якщо не знаєш ні ворога, ні себе, то поступатимешся у кожному бою” [23, С.31].

Час життя Сунь-Цзи визначається його біографією, яка наведена у праці історика Сима Цяня. М. Конрад встановлює епоху, в яку він жив – це кінець періоду Чуньцю (770-403 рр. до н. е.). Сам Сунь-Цзи знаходився на службі правителя царства У Хо-люня в якості полководця й досяг значних успіхів. Він розгромив царство Чу, оволодів його столицею – містом Ін; також наніс поразку двом іншим царствам – Ці і Цзінь. Саме його перемогам царство У завдячувало посиленням своєї могутності і укріпленням свого положення серед інших царств [26, С.15].

Можливо, росіяни могли дізнатись про доктрину Сунь-Цзи ще за часів улуса Джучі. Враховуючи, що російська культура поглинула в себе і азійські впливи, можемо зробити припущення, що активно російські державні діячі могли її застосовувати, починаючи із виникнення ідеологеми Москви як “третього Рима” для збирання земель колишньої Русі і підкорення інших народів. Принаймні, методи, якими слугували росіяни, описані у трактаті “Мистецтво війни”. Довготривалість російського впливу, і наполегливість у завоюванні України, а також різноманітність засобів, за допомогою яких здійснювалась політика завоювання, вказує на наявність детально розробленої концепції.

Гібридна війна включає в себе три елементи. Як пише полковник армії США Деніель Ласіка, перший: атакувати там, де в Америці є слабкості (мова йде про США, так як авторка користувалася монографією американських дослідників), в багатьох сферах, але уникаючи атаки в тих сферах, де Америка сильна [30, С.17]. Другий елемент полягає в тому, що противник атакує систему в невиразній і мінливій формі, що має на меті виснажити волю і ресурси США [30, С.20]. Третім елементом, що характеризує гібридну війну, є використання всього спектру засобів війни [30, С.22]. Варто зауважити, що автор доволі таки часто звертається до Сунь-Цзи, використовуючи його цитату про те, що потрібно знати свого противника і знати себе, і тоді хоча б тисячу раз вступав в бій, і тисячу разів перемагатимеш.

Ю.І. Радковець зазначає, що гібридна війна виходить за рамки традиційних понять, і набуває комбінованого характеру, перетворюючись на клубок політичних інтриг, боротьби за політико-економічне домінування над країною, за територію, ресурси і фінансові потоки [19, С.36]. Автор статті,

аналізуючи поняття гібридної війни, наводить цитату Сунь-Цзи: “Сто разів поборотися і сто разів перемогти – це не краще із кращого; краще із кращого – скорити військо супротивника, не борючись” [19, С.36].

А.М. Іващенко і М.І. Шпура зазначають, що стратегії гібридного конфлікту розробляються одночасно і США, і РФ з початком нового століття. За останні роки гібридні конфлікти розпочались в Іраку, Афганістані, Сирії, Грузії, Україні. Разом з тим, сьогодні не існує єдиного чіткого визначення поняття “гібридна загроза”, відсутні системні погляди на стратегію підготовки та ведення такого конфлікту, і сценарію протидії гібридній війні [4, С.18]. Автори статті також звертаються до Сунь-Цзи, наводячи ту саму цитату, що і Ю.І. Радковець [4, С.18].

Як фахівець з історії України, я можу до вищезазначеного додати ще одну важливу складову – гуманітарну. Росія застосовувала і застосовує ідеологічний вплив – так зване поняття “руського міра”, що включає в себе нібито спільність історії, спільність релігії і генетичні зв'язки, що говорять нам про “спільність походження” і належність до однієї “сім'ї народів”. Якщо гібридна війна, починаючи з 2014 р., стала несподіванкою для військових експертів, політиків і міжнародної спільноти, то для істориків вона несподіванкою не стала. Адже всі ці методи Росія застосовує, принаймні у відношенні до України, вже більш як триста років.

Сунь-Цзи говорить: “... на війні звитяжний стратег починає бій лише після того, як вже переміг, тоді як той, кому призначено зазнати поразки, спочатку б'ється, а вже потім шукає перемоги” [23, С.36]. Чому Росія так відносно легко завойовувала нові території? Тому що ґрунт для своїх перемог вона готувала заздалегідь, різними методами, – за багато років, чи навіть десятиліть. Отже, беручи до уваги історичний досвід, наскільки зробити припущення, що мета гібридної війни полягає передусім у формулі “починати бій лише після того, як уже переміг”. Тому і суто бойові дії займають у гібридній війні відносно невеликий відсоток сил у порівнянні із іншими її засобами – політичними і економічними.

Чи можна назвати ті засоби, які застосовує Росія у гібридній війні з Україною новими? Не можна. Вони ті ж, що і століття, і два, і три тому. Єдина відмінність полягає у тому, що дії в Криму та на Донбасі набули світового розголосу. Глобалізація і інформаційна революція стали в нагоді Українській державі. Чи можемо ми говорити, що інформаційна революція змінила світ? Не можемо. Ані світ, ані політику, ані саму людину вона не змінила. Вона тільки зробила політичні і соціально-економічні процеси видимими. Якщо раніше політика творилася в замках чи палацах, куди пересічні громадяни доступу не мали, то зараз, використовуючи інтернет, кожна людина має можливість віднайти абсолютно любую інформацію, яку вона забажає.

Аналогічно, ми можемо говорити і про гібридну війну Росії проти України. Масована атака, заяви Леніна столітньої давнини, що “ніяких військ

РФ на території України не має”, пропаганда, агентура, підкупи, шантаж, економічний тиск. Все це українцям давно відоме. Зауважимо тільки, що з часу заснування Петром I Російська імперія змінювала тактику у боротьбі з іншими народами, але стратегію – розширення території і сфер впливу – ніколи.

Ми розберемо наведену вище цитату по кожному реченню, послуговуючись прикладами як і з минулого, так і з сьогодення. В умовах гібридної війни історія стає прикладною наукою.

“Війна – це шлях обману”. Для розтлумачування цього положення згадаємо про явище, яке стало справжнім виявом війни радянської влади проти українського народу, яке стало найбільшою трагедією України за всю її історію – Голодомор 1932-33 рр. Про те, що Й. Сталін вів проти України неоголошену війну, кинувши сюди весь наявний в нього військовий, поліцейський, політичний та економічний арсенал, вказував ще Дж. Мейс [3, С.48].

Україна мала надзвичайно важливе значення для сталінської індустріалізації, так як кошти для побудови промислових гігантів планувалося вилучати за рахунок продажу зерна за кордон. Перед республікою ставилися непомірно високі вимоги. Згідно плану Й. Сталіна, зерно мало постачати українське село. А відмова селян вступати до колгоспів його розлютила. О. Субтельний писав, що число жертв Голодомору в Україні коливається від 3 до 6 млн чоловік [22, С.510].

І ця війна проти українського народу супроводжувалась тотальною брехнею як всередині країни, так і поза її межами.

У січні 1933 р., Й. Сталін заявив з трибуни об'єднаного пленуму ЦК ВКП(б): “Ми безперечно добилися того, що матеріальне становище робітників і селян поліпшується у нас рік у рік. В цьому можуть сумніватися хіба тільки закляті вороги Радянської влади” [13, С.42].

Для іноземців, які приїжджали в Радянський Союз, влада організовувала ретельно обставлені екскурсії, які, повертаючись потім додому, розповідали про побачену ідилію. Так, відомі європейці Берnard Шоу і Едуард Ерріо захоплене розповідали про радянські досягнення, задоволених і ситих селян [22, С.511].

“Тому, якщо ти і можеш що-небудь, показуй противнику, що не можеш”. Кремль заперечує, але у НАТО вважають, що саме він стоїть за хакерською атакою на Естонію у 2007 р. [15].

15 лютого 2007 р. Парламент Естонії прийняв закон “Про ліквідацію” заборонених споруд”. Згідно нього, пам'ятник радянському солдату (“Бронзовий солдат” на ім'я Альоша), віднесли до переліку заборонених споруд. 26 квітня в Талліні влада Естонії розпочала перенос “Бронзового солдата” і розкопки братньої могили радянських воєнків. При цьому їй намагалися завадити активісти руху “Ночной дозор”, жителі Талліна й інших естонських міст. Ввечері 26 квітня біля скверу, де була розташована могила,

відбулися сутички активістів і поліціантів. Коли вони прийняли масовий характер, поліція застосувала слезоточивий газ і світлошумові гранати. Демонстранти кидали в поліцейських камні. Вранці 27 квітня пам'ятник було демонтовано. Вночі з 26 на 27 квітня під час вуличних сутичок постраждали 44 людини. Комітет Госдуми з міжнародних справ висунув вимогу уряду миттєво прийняти заходи в торговельно-економічних відносинах із Естонією. Члени комітету запропонували припинити експорт вугілля і імпорт риби та молочних продуктів. “Цьому блюзнірству немає виправдань”, – говорив голова МІС Росії Сергій Лавров. В Росії в цей час почалася облога посольства Естонії молодіжними рухами, серед яких найактивнішими стали пропрезидентські організації (“Наші”, “Россия молодая”) [5].

Кібератаку на Естонію експерти з комп'ютерної безпеки назвали “Першою інтернет-війною” [15]. Ця атака стала однією із найбільш руйнівних. За підозрою багатьох аналітиків, напад провели росіяни, обурені перенесенням “Бронзового солдата”. Напади повалили веб-сайти найбільших банків Естонії, урядові веб-сайти, новинні портали. В країні також не працювали банківські картки та мобільні телефони. Росія заперечила свою причетність до нападу [25].

27 червня 2017 р. вірус Petya.A атакував ІТ-системи компаній в деяких країнах світу, більше всіх уразивши Україну. Були атаковані комп'ютери нафтових, енергетичних, телекомунікаційних, фармацевтичних компаній, а також сайти держустанов [21]. Збитки від цієї кібератаки оцінили у \$ 8 млрд. В СБУ вважають, що до атаки причетні спецслужби Росії. Про те, що до кібератаки причетна Росія, повідомляв і Президент України Петро Порошенко [17].

“Якщо ти користуєшся чим-небудь, показуй йому, ніби ти цим не користуєшся”. Мова тут піде про один із найефективніших засобів російського впливу, органічну частину російської культури, про розповсюдженість яких знає мало не кожна людина на планеті, і про які так часто натрапляємо ще у творах російських класиків, як-от М. Салтиков-Шчедрін і М. Гоголь, – про хабарі.

Хабарництво розповсюджене на російських землях ще за часів Золотої Орди. Для отримання ярлика на княжіння від хана, потрібно було добре його улестити. Адже прихильність хана залежала не від особистих і адміністративних якостей удільних князів, а від подарунків. І з цього часу вкоренилася традиція робити подарунки. Хабарництво набуло системного характеру, не тільки в самій країні. Воно стало одним із інструментів зовнішньої політики.

Рішення про приєднання Київської митрополії до Московського патріархату було прийнято на Константинопольському соборі 1686 р. Хоча в пунктах договору, який уклав Б. Хмельницький із Московією, не було мови про підпорядкування української церкви Москві, це не завадило останній

висунути такі претензії [27, С.212]. Процес підпорядкування української церкви тривав довго, зустрівши опір як від української сторони, так і від Константинополя. Врешті-решт, за допомогою інтриг, Московський уряд, обійшовши законодавство і церковні традиції, отримав згоду патріарха. За відступлення української церкви московському патріарху обидва східні патріархи, Діонісій і Доситей, отримали по 200 рублів від Москви [27, С.219].

“Хоча б ти був близько, показуй, ніби ти далеко”. Указом Президента України № 133/2015 від 15 травня 2017 р. в Україні заборонені низка російських інтернет-ресурсів, зокрема заблоковано соцмережі “Вконтакте” та “Одноклассники” [11].

Ця заборона викликала значне обурення в українському суспільстві, почали навіть говорити про цензуру. На перший погляд, соціальні мережі не несуть в собі нічого поганого. Адже тисячі українців могли публікувати свої фотографії, ділитися думками, знаходити друзів, чи просто “вбивати час” і рятуватися від нудьги.

На жаль, більшість українських громадян не знають, що з 1 серпня 2016 р. В РФ вступив в силу новий закон, який надає повне право на отримання працівниками ФСБ практично всіх особистих даних всіх користувачів інтернету, незалежно від того, чи є вони громадянами Росії, чи інших країн [18].

Таким чином, кожен українець, який користується російськими інтернет-ресурсами, потенційно міг стати інструментом маніпуляцій для ФСБ. Тут чітко проявилась підступність ворога: на перший погляд, безневинна забавка – а супротивник у кожній українській хаті.

“Хоча б ти був далеко, показуй, ніби ти близько”. Щоб прокоментувати це положення, нам варто звернутися до відносно недавнього минулого, коли Україна перебувала у складі Радянського Союзу. Незважаючи на те, що влада була зосереджена у Москві, за допомогою розвиненої системи агентури, нагляду і практикою доносів, партноменклатура повністю контролювала і ситуацію в країні, і життя її громадян. Для громадян, які наважувалися перейти встановлені Комуністичною партією межі, застосовувався засіб, дієвість якого дорівнювала винесенню смертного вироку – це стаття у московській газеті.

1970 рік, Одеський державний університет ім. І.І. Мечникова. Цей колись третьосортний університет став одним із найкращих в УРСР завдяки енергійній діяльності його ректора, талановитого і енергійного адміністратора, ректора Олександра Юрженка. Він був українцем, і, на відміну від багатьох своїх співвітчизників, заляканих комуністичною владою, свого українського походження не цурався. Більш того, розмовляв виключно українською мовою, не на жарт розлютивши шовіністично налаштований партком університету. В травні у газеті Центрального комітету Комуністичної партії Радянського Союзу з'явилась стаття “Издержки доверчивости”, в якій із

посиланнями на численні листи комуністів, висувались претензії до ректора, звинувачуючи його у некомпетентності і перевищенні своїх повноважень [1, С.33]. Рішення про оголошення О. Юрженку суворой догани із занесенням в облікову картку прийняв партійний комітет університету 29 травня [11, С.37]. Це стало кінцем кар'єри ректора ОДУ.

29 травня 1974 р. в газеті “Социалистическая индустрия” з'являється стаття “Издержки эмоций”, яка містила нападки на ректора Одеського політехнічного інституту Костянтина Заблонського [2, С.108]. Згодом критична стаття виходить в “Литературной газете”, потім ще одна – знову в “Социалистической индустрии”. 26 квітня 1984 р. відбулося секретне засідання Одеського міськкому Компартії України, на якому прийняли постанову про винесення догани К. Заблонському [2, С.158].

Це приклади впливу “руки Москви”, здатної сягнути будь-куди. Хоча Москва знаходилась далеко, але за допомогою своїх агентів і за впливу московської преси владі вдавалося контролювати всю величезну країну, щоразу демонструючи свою близькість.

“Заманной його вигодою”. Чому українське козацтво занепало, а Запорізька Січ була знищена? В 1785 р. за “Жалуваною грамотою дворянству”, яку видала Катерина II, запорізька старшина зрівнювалась у правах із російським дворянством [22, С.221]. Отримавши багаточисельні привілеї, верхівка тогочасного українського суспільства погодилася на ліквідацію автономії України у складі Російської імперії.

“Доведи його до розладу і бери його”. Армія і силові структури України були дискредитовані ще наприкінці 1980-х рр. Українська армія знаходилась у жалюгідному стані, а вище військове керівництво так і не набуло статусу впливової елітної групи [28, С.155]. Проте не тільки внутрішньополітичні чвари і економічна криза розвалювали українську армію. Розвал української армії – також результат цілеспрямованого російського впливу.

Випускники Академії Генерального штабу та інших військових вишів на території Росії впродовж 1992-1993 рр. поверталися з Москви в Україну. У Збройних силах України вони одразу ж обіймали ключові посади. Той факт, що вони були агентами впливу РФ, не був таємницею для українського суспільства, але на це ніхто не зважав [24, С.13].

На початок 2014 р. українська армія була повністю деморалізована, що дозволило В. Путіну легко захопити Крим і окупувати частину Донбасу. Але йому на противагу виступила сила, яку він прорахував – це український народ. На Донбас масово почали з'їжджатися добровольці, прості громадяни перераховували кошти, а чисельні волонтери зайнялися закупівлею і доставкою на фронт всього необхідного, починаючи від одягу для солдат, і закінчуючи зброєю. Українське громадянське суспільство зупинило агресію Росії на Донбасі. Проект “Новоросія” провалився.

“Якщо в нього все повно, будь наготові”. Після війни з Грузією у 2008 р. Росія розпочала модернізацію армії. Плани з модернізації були розписані до 2020 р., і за ними передбачалось витратити \$ 750 млрд, на які влада РФ планувала повністю оновити військову техніку. “В останні роки ми приділяли армії мало уваги. Потрібно надолужити втрачене і здійснити такий же потужний комплексний прорив, як це було в 30-ті роки минулого століття”, – розповідав в кінці серпня 2012 р. В. Путін, додаючи, що контроль над реалізацією проекту модернізації російської армії взяв на себе особисто прем'єр-міністр Д. Медведєв [10].

“Якщо він сильний, ухилийся від нього”. Винищувачі повітряної поліції НАТО, які несуть службу в Литві та Естонії, протягом тижня, з 1 по 7 серпня 2017 р., вісім разів піднімались в повітря на перехват російських літаків, які пролітали над Балтійським морем [8]. 26 липня 2017 р. британський винищувач Турпоп, який базується в Румунії, піднявся для перехвату російських літаків над Чорним морем [6]. За 2017 рік загальної статистики автор не знайшла. Проте в доповіді аналітичного центру “Товариство Генрі Джексона” (Henry Jackson Society, Лондон, ВК) говориться, що за 2016 р. винищувачі сил НАТО в Європі близько 800 раз піднімались в повітря для перехвату російських літаків, що майже у 2 рази більше, ніж у 2014 р. [7].

Росія провокує сили НАТО, намагається “грати на нервах”, проте прямого зіткнення уникає.

“Викликавши в нього гнів, приведи його до стану розладу”. 1768 р. землі Правобережної України охопило страшне повстання – Коліївщина. Шляхта Речі Посполитої була обурена постійним втручанням російської царичі Катерини II. Спочатку вона домоглася польської корони для свого фаворита Станіслава Понятовського, а потім примусила шляхту гарантувати релігійні права і свободи православним. В лютому 1768 р. розлючена шантажем шляхта утворила Барську конфедерацію, і напала на російські війська, розташовані на польських землях [22, С.244].

У відповідь на чутку про переслідування православних конфедератами, українські козаки і селяни підняли повстання, почавши винищувати євреїв, католиків і уніатів. Повстання охопило всю Київщину, а загальна чисельність повсталих нараховувала 2 тис. осіб. Апогеєм повстання стала облога Умані, де заховались католики. 21 червня місто здав сотник фортечної залоги Іван Гонта, який перейшов на бік повстанців. Взнявши місто, козаки і селяни вчинили жорстоку різанину [9, С.215].

В Петербурзі різко засудили дії повстанців, і навіть відправили російські війська для їх придушення, значно більше цікавості викликають дії росіян напередодні повстання. В середині березня 1768 р. конфедерати видали перші маніфести. Згодом на допиті ватажок повстанців Максим Залізняк свідчив, що десь між 20-26 березня до нього в Мотронинський монастир, де він на той час перебував, прибуло семеро запорожців на чолі з отаманом Юхимом

Шелестом. Той буцімто показав йому листа з розпорядженням кошового йти на конфедератів, щоб прогнати поляків і євреїв. За кілька днів Шелест був вбитий, лист щез, натомість біля монастиря зібралося близько 700 запорожців і 300 мешканців Правобережної України, Максима Залізняка обрали отаманом, а один із ченців Мотронинського монастиря відслужив молебень на успіх справи (пізніше названий у фольклорній традиції “освяченням ножів”) [29, С.488]. Хоча лист пропав, проте серед повсталих ходили розмови про “золоту грамоту” Катерини II, яка начебто закликала вбивати євреїв, католиків і уніатів в ім'я утвердження православної віри [9, С. 215]. Після придушення повстання українців, російська армія ліквідувала головні осередки спротиву барських конфедератів.

В червні 1771 р. почалися перемовини між Росією, Австрією та Пруссією, а 5 серпня 1772 р. було підписано тристоронній договір. Згідно ним, Пруссія отримувала Гданську Померанію обширом 36 тис. кв. км. і 580 тис. населення; до Австрії відійшла Мала Польща, а також Руське, Белзьке, Подільське воєводства і частина Волині (83 тис. кв. км. і 2650 тис. населення); Росія отримала Лівонію і Східну Білорусь, територію обсягом 92 тис. кв. км. і 1300 тис. населення [9, С.217]. Це був перший поділ Речі Посполитої.

“Прийнявши смиренний вид, виклич в ньому зарозумілість”. Витоком україно-російських непорозумінь стала Переяславська угода 1654 р., укладена між Богданом Хмельницьким і московським царем Олексієм Михайловичем. Українська сторона розглядала його як військово-політичний союз для здобуття перемоги над Річчю Посполитою, а російська – як акт включення України до складу Росії, як реалізацію ідеї “збирання руських земель” і концепції “Третього Риму” [20, С.295].

Як відомо, козацьке повстання 1648 р. переросло у грандіозну війну, яка перекроїла мапу України і опосередковано підштовхнуло до зміни геополітичних структур Центрально-Східної Європи, де невдовзі утвердилася потужна Російська імперія і зникла Річ Посполита [29, С.313]. Воєнні дії послабили противників, і на 1654 р. і шляхта, і козаки опинилися у скрутному становищі. Перед Богданом Хмельницьким постало питання пошуку прийняттого союзу для продовження військових дій.

Перед Богданом Хмельницьким існували три можливих союзи: примирення із шляхтою, тобто, угода із Річчю Посполитою, протекторат Османської імперії або союз із Московським князівством. Серед трьох, Б. Хмельницький обрав найслабшого на той час союзника – Москву.

“Якщо його сили свіжі, втоми його”. 2014 рік українці зустрічали пригніченими і розчарованими. Надії на Майдан були непевними. Після втечі В. Януковича Росія анексувала Крим, а потім окупувала частину Донбасу.

У волонтерські фонди нараховували мільйони: і закордонні українці, і бізнесмени, і робітники, і пенсіонери відраховували свої гроші на допомогу

українську армію. Воювати на Донбас поїхали тисячі добровольців. Українці звільнили Слов'янськ, Артемівськ, Дебальцеве [12, С.5].

2017 рік. В країні вже три роки триває війна. Українці втомились від війни, більшість населення України мріє про мир [14, С.18]. Більшість українців підтримують припинення війни на Сході України.

Однак припинення війни може відбуватись по-різному. Це може бути підписання мирного договору. Може й бути капітуляція перед ворогом. Звичайні громадяни прагнуть миру, і, якщо громадську думку підготувати відповідним чином, населення почне вимагати миру “за будь-яку ціну”. А для демократичної країни громадська думка має величезне значення.

“Якщо у нього дружні, роз'єднай”. Ми вже згадували про взаємну ворожнечу між поляками і українцями Речі Посполитої. Для Середньовіччя і Раннього модерну відсутність релігійної толерантності – звичайна річ. Проте для українських земель протиріччя між католиками і православними набули особливо драматизму.

Варто відзначити, що на землях Великого князівства Литовського з кінця XIV ст. панувала релігійна толерантність. Релігійне розмаїття сприяло індиферентному ставленню грецької та римської традицій як для католиків, так і для православних [29, С.166]. Але ця релігійна толерантність здебільшого була наслідком політичної кон'юнктури, ніж цілеспрямованої політики уряду. Ситуація змінилась з кінця XIV ст., коли Москва стала на шлях “збирання” руських земель [29, С.167]. Відтоді московські царі почали активно розігрувати релігійну карту. Практично кожне козацьке повстання, інспіроване Москвою, відбувалося під гаслом “захисту православ'я” проти утисків католиків.

У XX ст. Росія експортувала більшовизм, використовуючи комуністів у своїй власній боротьбі проти країн демократії. У XXI ст., розпаливши страхи й підірвавши довіру серед громадськості європейських країн дезінформацією, Росія підтримує організації, що приваблюють розчарованих людей [16].

“Нападай на нього, коли він не очікує; виступай, коли він не чекає”. А це речення ілюструє ситуацію, в якій опинилася Україна після Майдану. 25 років незалежності росіяни витлумачували українцям, що ми “родичі”, що ми “брати”, найліпші “друзі”, говорили нам про агресивні плани НАТО щодо України. Анексія Криму і окупація частини Донбасу – це не зовсім те, що українці очікували від друзів.

В статті було проаналізовано лише один абзац із трактату “Мистецтво війни”. Вивчення всієї праці зайняло б цілу монографію. Так, для прогнозування стану противника і свого власного становища можна скористатись наступною цитатою:

- (1) Котрий з двох монархів сповнений норм моралі?
- (2) Котрий з двох генералів має більші можливості?
- (3) Хто має перевагу, що її надали Небо і Земля?

- (4) На якому боці підтримують найсуворішу дисципліну?
- (5) Яке військо є сильнішим?
- (6) На чьому боці офіцери й солдати треновані краще?
- (7) Яке військо більш послідовне в нагородах і покараннях водночас?

За допомогою цих семи питань я можу спрогнозувати перемогу чи поразку” [23, С.17].

Сунь-Цзи коментували безліч разів, виходячи із ситуації в епоху, коли жив його коментатор. Гібридна війна принципово відрізняється від попередніх війн. Тому зараз трактат Сунь-Цзи вимагає іншого прочитання. З цієї причини вивчення воєнної доктрини Сунь-Цзи і застосування її у веденні гібридної війни виглядає доречним.

“Якщо ти знаєш ворога і знаєш себе, тобі не потрібно боятися результату сотні боїв” [23, С.31]. За допомогою різноманітних піар-технологій і грошей Росія десятками років вибудовувала свій позитивний імідж, показуючи світові не справжнє своє обличчя, а демонструючи той образ, який росіяни хотіли показати.

Сприйняття історії в Росії і на Заході різні. Якщо для західної науки історія – це вид мистецтва або розділ антропології, вивчення якої переслідує перш за все естетичні або суто наукові потреби, то для Росії історія – це зброя дуже витончена і хитра. Адже історичні міфи, які насаджувала Росія підкореним народам набагато дієвіші, ніж “Гради”. В звичайній війні здебільшого видно, хто є ворог, і зрозуміло, за що воюючі сторони одна одну ненавидять. Натомість, психологічні засоби гібридної війни примушують солдат сумніватися в доречності боротьби за свою свободу, у їхній доцільності, у своїй правоті. Іноді – методи і засоби “виховання історією” вселяють любов до ворога. Такий різновид “стокгольмського синдрому”.

Якщо антипозитивісти розкритикували колись девіз Ранке “писати історію такою, якою вона була насправді”, вважаючи це неможливим, то в сучасних умовах ці слова набувають актуальності іншого виду. Звісно, ми ніколи не зможемо відтворити події минулого із стовідсотковою точністю, але ми можемо позбутися стереотипів і ідеологічних нашарувань. історія багата на події, які раніше замовчувались. Також багато в історії перекручених фактів. Ці факти варто виявляти. І виносити на загальний огляд.

І на останок, але зовсім не в останню чергу. Росія веде гібридну війну не тільки проти України. Це війна проти демократії, проти Заходу, проти західних цінностей. У зв'язку з цим постає питання: як довго насправді ведеться ця війна? Три роки? Чи триста?

Література

1. Гончарук Г.І., Іваніченко Л.М. Персональна справа № 88.– Одеса : Бахва, 2016. –188с.
2. Гончарук Г.І., Іваніченко Л.М. Ректор від Бога. – Одеса : Астропринт, 2017. – 176 с.
3. Джеймс Мейс: “Ваші мертві вибрали мене...” / За заг. ред. Л. Івшиної. – К. : Видавництво ЗАТ “Українська прес-група”, 2008. – 672 с.

4. Іващенко А.М., Шпура М.І. Еволюція поглядів на стратегію сучасного гібридного конфлікту та сценарії протидії гібридним загрозам // Збірник наукових праць Центру воєнно-стратегічних досліджень Національного університету оборони України імені Івана Черняховського. – 2015. – № 1. – С. 18-23. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/HP/Downloads/Znpcvdsd_2015_1_5%20(2).pdf.
5. История конфликта Эстонии и России: перенос «Бронзового солдата» // Заголовки. – 29 декабря 2007. [Электронный ресурс]. Режим доступа: <http://www.zagolovki.ru/daytheme/soldat/29Dec2007>. – Дата обращения: 23.07.2017.
6. Истребитель Британии перехватил российские Ту-22 над Черным морем // Ліга. Новости. 26.07.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://news.liga.net/news/world/14793289-istrebitel_britanii_perekhvatil_rossiyskie_tu_22_nad_chemnym_morem.htm. – Дата звернення: 10.08.2017.
7. Истребители НАТО совершили около 800 перехватов российских самолетов // Голос Америки. 13.07.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://www.golos-ameriki.ru/a/nato-russia-jet-scrambles/3942389.html>. – Дата звернення: 10.08.2017.
8. Истребители НАТО 8 раз перехватывали российские самолеты над Балтией за неделю // Цензор.нет. 08.08.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: https://censor.net.ua/news/450929/istrebiteli_nato_8_raz_perehvatyvali_rossiyskie_samolety_nad_baltieyi_za_nedelyu. – Дата звернення: 10.08.2017.
9. Камінський Суліма А. Історія Речі Посполитої як історія багатьох народів, 1505-1795. Громадяни, їхня держава, суспільство, культура. – К. : Наш час, 2011. – 263 с.
10. Козинський А. Россия активно вооружается // Иносми.ру. 17.09.2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://inosmi.ru/russia/20120917/199328590.html>. – Дата звернення: 10.08.2017.
11. Коли почне діяти заборона “Вконтакте”, “Однокласники” та “Яндекса”: назвали дату // 24 канал. 16.05.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: http://24tv.ua/zaborona_ukontakt_odnoklasniki_yandeksa_koli_pochne_diyati_zakon_n818066. – Дата звернення: 03.08.2017.
12. Крапивенко Д. За новим календарем // Український тиждень. – № 52 (372). – 26.12.2014-15.01.2015. – С. 4-5.
13. Кульчицький С.В. 1933: трагедія голоду. – К. : Т-во “Знання” УРСР, 1989. – 48 с.
14. Лапаєв Ю. Розпаловання миру // Український тиждень. – № 28 (504). – 14-20.2017. – С. 16-18.
15. Лукас Е. Гонка цифрових озброєнь / Е. Лукас // Український тиждень. – № 26 (502). – 2017. – С. 7.
16. Лукас Е. Де і як Кремль нападе знову? // Український тиждень. – № 21 (497). – 26.05-1.06.2017. – С. 7.
17. Общие потери от вируса Ретуа могут достичь \$ 53 млрд – отчет // РИА новости Украина. – 17.07.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://rian.com.ua/economy/20170717/1025916317.html>. – Дата звернення: 25.07.2017.
18. Павлюковський С. Чим небезпечні для українців російські інтернет-сервіси // Громадське радіо. 24.07.2016. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <https://hromadskeradio.org/programs/rankova-hvylyu/chym-nebezpechni-dlya-ukrayinciv-rosiyski-internet-servisy>. – Дата звернення: 03.08.2017.
19. Радковець Ю.І. Ознаки технологій “гібридної війни” в агресивних діях Росії проти України // Наука і оборона, 3’2014. – С. 36-42. [Електронний ресурс]. Режим доступу: file:///C:/Users/HP/Downloads/naui0_2014_3_8%20(1).pdf. – Дата звернення: 06.07.2017.
20. Смолій В., Степанков В. Українська національна революція XVII ст. (1648 – 1676 рр.). – К. : Видавничий дім “Києво-Могилянська академія”, 2009. – 447 с.

21. Став відомий обсяг збитків, завданих бізнесу вірусом Petya // Finance.ua. 12.07.2017. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://news.finance.ua/ua/news/-/406209/stav-vidomuj-obsyag-zbytkiv-zavdanyh-biznesu-virusom-petya>. – Дата звернення: 25.07.2017.
22. Субтельний О. Україна. Історія. – Вид. 3-тє, доп. і перероб. – К. : Либідь, 1993. – 720с.
23. Сунь-Цзи. Мистецтво війни / Пер. з англ. Г. Литвиненко. – Харків : Клуб сімейного дозвілля, 2016. – 128 с.
24. Тинченко Я. Лише молоді офіцери радикально змінять Збройні сили України. – Український тиждень. – № 52 (372). – 26.12.2014-15.01.2016. – С. 12-15.
25. Топ-10 найбільших кібератак десятиріччя. The Foreign Policy виділило 10 найбільших кібератак за остані 10 років // Тиждень.ua. – 27 лютого 2012. [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://tyzhden.ua/News/43416>. – Дата звернення: 25.07.2017.
26. Трактаты о военном искусстве / Сунь-Цзы, У-Цзы; Пер. С кит., предисл. и коммент. Н.И. Конрада. – М. : ООО «Издательство АСТ», СПб. : Terra Fantastica, 2003. – 558 с.
27. Федорів, о. Юрій. Історія церкви в Україні. – Львів : Монастир Монахів Студитського Уставу – Видавництво відділ “Свічадо”, 2001. – 362 с.
28. Шульга Н. Дрейф на обочину. Двадцять лег общественных изменений в Украине. – К. : ООО «Друкарня “Бізнесполіграф”», 2011. – 448 с.
29. Яковенко Н. Нарис історії середньовічної та ранньомодерної України. – 4-те вид. – К. : Критика, 2009. – 537 с.
30. Lt Col Daniel T. Lasica. Strategic Implications of Hybrid War: A Theory of Victory : A Monograph. – AY 2009. – 56 p. [online]. Accessed: [file:///C:/Users/HP/Downloads/ADA513663%20\(2\).pdf](file:///C:/Users/HP/Downloads/ADA513663%20(2).pdf). – Дата звернення: 06.07.2017.

Мороз А.О.,

*студентка Навчально-наукового інституту права та психології
Національного університету «Львівська політехніка»,*

Науковий керівник: *к.політ.н. Дорош Л.О., доцент кафедри політології та
міжнародних відносин Інституту гуманітарних та соціальних наук,
Національного університету «Львівська політехніка»*

Україна, м. Львів

СПЕЦИФІКА ПОЗОВУ УКРАЇНИ ПРОТИ РОСІЇ ДО МІЖНАРОДНОГО СУДУ ООН

У зв'язку із анексією Криму та військовою агресією Росії на Сході України, 16 січня 2017 р. Україна подала позов проти Росії до Міжнародного суду ООН (МС ООН) в Гаазі, звинувативши її у порушенні кількох міжнародних конвенцій. Окрім позову до головного судового органу ООН, Україна від березня 2014 р. неодноразово скаржилася на РФ до Європейського суду з прав людини, Міжнародного кримінального суду у Гаазі та міжнародних арбітражних судів у Стокгольмі та Лондоні [2,3].

Україна звернулася до МС ООН на основі двох міжнародних договорів – Конвенції про боротьбу з фінансуванням тероризму та Конвенції про